

*Boymuradov Sh.A.***TALABALARNING ILMIY TEKSHIRISH FAOLİYATINI
TAKOMILLASHTIRISH**
Toshkent tibbiyotakademiyasi

Hozirgi kunda mamlakatimizni isloh etish va modernizatsiya qilish hamma sohalarida, shuningdek sog'likni saqlash tizimida ham amalga oshirilmoqda. Buning asosiy inaqسادi, aholini sog'ligini mustahkamlash, tibbiy yordam sifatini yanada oshirish, sog'likni saqlashni birlamchi tizimini mustahkamlash, profilaktika yonalishini rivojlantirish, aholini talabini ilmiy asoslangan yuqori texnologik tibbiy yordam bilan qondirishdir.

Prezidentimiz 2014 yilni "Sog'lom bola" yili deb e'lon qilib: "Biz tayanchimiz va suvanchimiz, g'ururimiz va iftixorimiz bo'lmish bolalarimizga, farzandlarimizga ishonch bilan. hurmat-e'tibor bilan qarashni kelajamizga bo'lgan ishonch, millatimizga, xalqimizga bo'lgan hurmart-ehtirom ifodasi deb bilamiz" dedilar [3].

Bunda sog'lom bolani voyaga yetkazishda sog'liqni saqlash tizimining o'mi va ta'siri, shu bilan birga, mas'uliyati kata ekanini, hamda ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, zamonaviy asbob-uskunalar, malakali kadrlar bilan ta'minlash kerakligi ta'kidladilar.

Ushbu dolzarb vazifalarni amalga oshirishda sohalarni ilmiy potentsialini oshirish muhim strategic ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa tibbiyotda fundamental, profilaktik va klinik tibbiyotda ilmiy izlanishlarni rivojlantirish, ularni natijalarini amaliyotga joriy qilish, tibbiy bilimlarimizni nazariy asoslarini innovatsion texnologiyaga tayangan holda oshirish, magistrnlarni ilmiy tekshirish faoliyatlarini ixtisoslashtirilgan ilmiy markazlarda faollashtirish, va ilmiy tekshirish institutlari faoliyati bilan integratsiyalash lozim.

Hozirgi kunda taraqqiy etayotgan xayotimiz talablariga mos keladigan hartomonlama shakllangan shaxs sifatida, sotsial hayotga moslashadigan tibbiy xodimlarni yetkazib berish oliy tibbiy ta'limni vazifasidir. Oliy ta'lim muassasalairini (OTM) faoliyatini rivojlantirishni shartlaridan biri bu innovatsion faoliyat bo'lib, nafaqat innovatsion capital yig'ish, balki Davlatni va jamiyatni shakllantirish uchun xizmat qiladi.

Mamlakatimiz dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish, nazariy va amaliy mavzulardagi ilmiy ishlarni bajarish, ta'lim olish va ilmiy faoliyatning mustahkam integratsion aloqasi orqali tadbiiq qilinadi.

Yoshlar, ta'lim olish va ilmiy faoliyat - bir biri bilan mujassam bog'langan ijtimoiy kategoriyalardir. OTM ilmiy faoliyatlarini rivojlantirish hozirgi vaqini talabi bo'lib, ko'p sonli iqtidorli yoshlarni OTM larga jalb qilish imkonini beradi. Bu holat tibbiyot oliy tavlum maskanlariga ham ta'luqlidir, OTM lar kelajak avlodga nima qoldirishi haqida qayg'urishi lozim.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A. Karimov o'zlarining nutqlarida mamlakatimiz modern izatsiyasiga bog'liq murakkab vaziyatlarni hal qilishga qodir bo'lgan yangi avlod kadrlarini tayyorlash eng muhim vazifalardan biri ekanligini ta'kidladilar va hayot prinsiplarida o'z isbotini topgan "Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch"ga tayangan holda bugungi kunda olib boriladigan mavnaviy va ma'rifiy

ishlarimizni samarasi muhim o'rin tutadi dedilar.

Alohida shuni ta'kidlash joizki, bebaho merosimiz va qadimiy merosimiz va qadimiy boy tariximizni bilish va chuqur o'rganish, ularni kelajak avlod uchun asrash borasida bugungi kunda ma'naviy va ma'rifiy ishlarni vijdonan bajarayotgan insonlarni mehnatini loyiq bahclash hammamizni burchimizdir kabi fikrlarni bildirganlar [1].

Tibbiy ta'lim o'zining asoslangan prinsiplariga ega bo'lib, jahon ta'lim sohasining innovatsion tizimida ruy berayotgan o'zgarishlarni tushunishga yordam beradi. Jahon sog'liqni saqlashni tashkiloti (JSST) regional maslahatchisi Г. Пепфиловan ta'kidlashicha; oliy va ilmiy ta'lim muhitini umumevropa jamiyatiga ko'pgina hamdo'stlik manlaktarlari a'zo bo'lib, o'zining ta'lim strukturasi muvofiqlashtirinoqda. Uning fikriga qaraganda, tibbiy ta'lim eng qiyin, uzoq davom etadigan, qimmat ta'lim bo'lib, innovatsion klinik bazaga ega bo'lmasdan turib yaxshi mutaxassis bo'lib yetishish mumkin emas deydi. Hozirgi kunda bemorlar boy ma'lumotga ega bo'lgan electron bazalardan foydalanib, ovzini kasalligi haqida to'liq ma'lumot olishadi, hamda tajribasiz shifokorlarda davolanishni xoxlamaydi. Shuning uchun masalani mohiyatini hal etish va tibbiy ta'limni ilmiy ish bilan integratsiya qilish hamda takomillashtirish chora tadbirlarini ishlab chiqish ham iqtisodiy ham ijtimoiy ahamiyat kasb etib, xalq manfaati uchun xizmat qiladi [10].

Bugungi kunda ilmni faqat bilimga emas, balki uni tushunishga, ilmni tabiatini o'rganishga kata e'tibor berilmoqda. Ilmiy fikrlash ko'pqirrali xususiyatga ega, nihoyatda

ko'ptomoniadir. Ilmiy fikrlash oxirgi o'n yilda rivojlanib bormoqda va innovatsion konsepsiyalar yaratishni talab qilmoqda. Ilmiy fikrlash doimiy rivojlanib bormoqda va bini inkor qilib bo'lmaydi.

Shu borada muxtaram Prezidentimiz LA. Karimov o'tgan yili mamlakatimizda yuqori malakali ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlashni qayta shakllantirish bo'yicha olib borilgan ishlar nihoyasiga yetganligi va bir bosqichli tizimga o'tilganligini ta'kidladilar [2]. Bundan tashqari ilmiy kengashlar yetakchi OTM larda tashkil qilinishi, ular nafaqat yuqori malakali kadrlar tayyorlash, balki ilmiy ishlarni bajarilishi ta'minlaydigan markazga aylanishi aytdilar.

Ko'pgina o'qituvchilar iqtidorli talabalarga ma'lum mavzularda ihtiy referatlar yozdirish orqali ularni ilmiy faoliyatini rivojlantirishga harakat qilishadi [4,8,11]. Eng yaxshi referatlar tanlov komissiyasi muhokamasiga taqdim etilgan. G'oliblar oltin va kumush medallar bilan taqdirlanganlar. Ushbu an'anani davom ettirib, yosh olimlarni tayyorlash sifatini oshirish maqsadida talabalarni ayniqsa ularni mustaqil ishlarini bajarishda ilmiy tekshirish usullarini o'zlashtirishga qaratilishi lozim.

S/I/ Gassen OTM yoshlar ilmiy tekshirish markazlari (YoITM) haqida shunday yozgan; «ilmiy fikrlash usuli yoddan aytish orqali y'ni ma'lumotni jonsiz so'z emas, balki har doim inson orqali uzatiladi. Bunda o'qituvchining (ilmiy raxbarining) chuqur bilimi qo'l keladi, y'ni hech qaysi kitob o'qituvchidek yaxshi ma'lumot bera olmaydi» [5]. Ko'pchilik tarixchilarni fikrlariga qaraganda YoITM bir gurux olimlarni ijodiy tekshirish jarayoni hamda ularni holatini baholashdagi birikishdir [9]. M.G. Yaroshevskiyning fikriga qaraganda maktablarni turlariga: ilmiy ta'lim maktabi, izlanuvchilar maktabi, yo'naltiruvchi maktablarni birikishi, ijtimoiy, ba'zan baynalminal xarakter kasb etishi kerak [12].

Tibbiyotda ham ta'lim va ilmiy fuksiyalarni birgalikda olib borish, ta'limni rivojlanayotgan prinsiplariga asoslangan. V.K. Zaretskiy va hamkorlarning ishlarida ta'limni rivojlantirishga e'tibor berilgan [5]. Ularni fikricha ta'lim muassasasini rivojlanishi, tashkiliy sub'ektning rivojlanishi bilan bog'liqdir. YoITM ta'lim funksiyasi har bir tinglovchi va mavzuni ilmiy rahbarini ijodiy yuksalishini ta'minlaydi.

Bunday markazda: ilmiy ishni bajaradigan talaba, yetakchi (ilmiy rahbar) va ilmiy dasturi bo'lishi lozim. Ushbu markazda bir gurux yosh olimlar va talabalarni bir jaino bo'lib ishlashi, tnuammoni birgalikda va samarali yechishda xizmat qiladi. Bunday markazlarni faoliyati undagi yetakchiga bog'liq.

Markazda yetakchi mavzuga ilmiy raxbar bo'lishga olimlarni jalb qilish mexanizmlarini ishlab chiqishga bosh bo'ldi. Izlanishlar olib borish talabani axloqiy ma'naviy tarbiyalash, boshqa miilatlarni madaniyatini tushunish va hurmat qilish, hamda o'zini madaniyatini tushunishga undaydi [3]. Yaqqol na'muna bo'lgan I.M. Sechenovni ilmiy markazini baholab, M.G. Yaroshevskiy shunday deydi: «..Intellektual xususiyat bilan birga I.M. Sechenov madaniyat sifatini ayniqsa axloqiy madaniyatni kuchaytirgan deydi. Shuning uchun

I. M. Sechenovning ishlari uni nafaqat o'qituvchi sifatida, balki ilmiy va axloqiy nuqtai nazardan tanitdi» [14]. P.V. Volobuevning aytishicha o'qituvchiga quyidagilar xos: «namunali, mohir, jamiyat oldida mas'uliyat his qilishi, ilmiy ishga ijodiy yondoshish» [4]. N.A. Eginovanning fikricha ta'lim sohasida shaxsning roli juda katta: «... hozirjavoblik, ayniqsa yoshlarga uning mujassamligi, ideal, kumir kabi namunali shaxslarni qidinishi» [9].

Bunga oid fikrlarimizga vatandoshimiz Abu Ali Ibn Sinoni nazariy va amaliy g'oyalari ilmiy faoliyati yaqqol misol bo'la oladi. Abu Ali Ibn Sino insoniyatni tafakkuriga va jahon sivilizatsiyaga kata hissa qo'shgan. Uning bilimni keng qamrovligi, ya'ni yosh bo'la turib, hamma tomonlarni rivojlangan, ayniqsa tibbiyot ilmini egallaganligi namuna bo'la oladi. Ibn Sinoni o'qituvchilari va shogirdlari gapidan, u faqatgina tibbiy bilimlar bilan chegaralanib qolmasdan boshqa ilmlarni ham o'zlashtirgan P].

Ilmiy ishni bajarish talabada o'zida ma'naviy o'sish, o'zini anglash, kabi hissiyotlarni uyg'otadi. Talabalarda mustaqil ishlash paydo bo'ladi. Shu bilan birga tanlagan ilmiy ishini mustaqil bajarish uchun intiladi.

Markazda talabaning faoliyati uning ilmiy ishini bajarish uchun qo'yilgan vazifalarni hal qilishga qaratilgan bo'ladi. Bunda talaba ishni bajarish yo'llari, ta'lim texnologiyasi, ta'lim jarayonini shakllanishini eng zarur jarayon deb biladi.

Har bir predmet alohida alohida emas, balki ularni uzviy bog'liqligini markaz ta'minlaydi. Ular o'zaro simbiozni tashkil etadi va birgalikda rivojlanadi. Markazda ishlash jarayonida talaba ilmiy ishning maqsadini va uni bajarish bosqichlarini aniq bilishi kerak. Tibbiyot o'quv yurtini talabasi, har tomonlarni rivojlangan (zukko, halol, mas'uliyatli, ziyrak) bo'lishi kerak [6,13].

Markazda ishlayotgan talaba uchun va

o'qituvchi uchun jamoadagi muhit yaxshi bo'lishi kerak. Ilmiy ishning rahbarlari har bir talaba o'ziga xos xususiyatga egaligini tushunishi kerak. Markazga jalb qilinadigan ilmiy ish rahbarlari, ilmiy yo'nalishga ega, bilimdan ilmiy g'oyalarga ega, to'g'ri qaror qabul qiladigan bo'lishi lozim.

Hozirgi ijtimoiy jadal rivojlanayotgan davrda ilmiy ishlarni takomillashtirish zarur bo'ladi. Ayniqsa tibbiy oliy

o'quv yurti talabalari an'anaviy va innovatsion jarayonlarni birgalikdagi mujassamligini dinamikasini ko'rishini lozim. Shuning uchun iqtidorli talaba bilan shug'ullanayotgan paytida pedagogikani hamma komponentlari ishtiroq etishi zarur. Markazda mustaqil ilmiy izlanish, uni rejalashtirish va prognozlash, faol ishtiroq etishni talab qiladi.

Adabiyotlar

1. Каримов И.А. Преданно служить Родине и своему народу - высшее счастье. Ташкент: «Узбекистан», 2007, С. 74-75.
2. Каримов И.А. Наша главная цель - решительно следовать по пути широкомасштабных реформ и модернизации страны. -Ташкент: Узбекистан, 2013.
3. Каримов И.А. Углубление демократических реформ и формирование гражданского общества - основа будущего Узбекистана //Народное слово.-2013.-10декабря.
4. Волобуев П.В.. Неопубликованные работы. Воспоминания,- Москва: «ИНДРА», 2000.-С. 81.
5. Гассен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию.-Москва: «Просвещение», 1995,-С. 35.
6. Зарецкий В.К., и др. О двух подходах к проектированию образовательных систем. Сборник научных трудов Института педагогических инноваций.-Москва, 1994.
7. Ибн Сина (Авиценна). Избранные произведения.-Москва: Наука, 1980.-552с.
8. Кларица М.В. Инновационные модели учебного процесса в современной зарубежной педагогике.- Москва, 2102,-379с.
9. Логинова Н.А., Феномен ученичества: приобщения к научной школе.// Психологический журнал.-2000,- №4.-С.107.
- Ю.Перфильева Г. Консилиум клиницистов // Экономика и медицина сегодня. - 2007.-№7.-С.86.
- Н.Раззокова Р, Хужаниёзова З, Ибодуллаева Г. Баркамол шахени шакллантиришда таълим - тарбиянинг роли. УзПИТИ.-Ташкент, 2013.-С.141-143.
12. Салаева Н., Пиржонов С. Худайбергенова. Талабалар ижодий тафаккурини шакллантиришнинг баъзи жихатлари. // Илмий - методик маколалар туплами УзПИТИ,- Ташкент, 2013.-С. 63-65.
13. Фаязова М.Р. Малакали кадрлар тайёрлашда лойихавий таълимнинг ахамияти. УзПИТИ.- Ташкент, 2013.-С. 217-221.
14. Ярошевский М.Г. Логика развития науки и научная школа. - Москва: «Высшая школа», 1997,- С. 28.